

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.059
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима
Кривоноса, 2)

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Руденко Лариси Анатоліївни
на дисертацію Окаєвич Анастасії Валеріївни
на тему «Педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості у
майбутніх офіцерів Збройних сил України», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта /
Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки.

Актуальність теми дисертаційного дослідження з проблеми вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів Збройних сил України зумовлена низкою чинників, зокрема: світовими тенденціями щодо потреби кардинального оновлення змісту професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах, які володіють належним рівнем сформованості емоційно-вольової стійкості; підвищеними вимогами українського суспільства у зв'язку з російсько-українською війною до професійної компетентності майбутніх офіцерів; потребами Збройних сил України у кваліфікованих та компетентних офіцерах із належним рівнем емоційно-вольової стійкості; необхідністю ефективного проєктування якісного освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах з використанням тренінгових технологій.

Зважаючи на викладене, тема дисертації А. В. Окаєвич «Педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України» є актуальною та своєчасною, особливо враховуючи досвід участі військовослужбовців Збройних сил України у відбитті збройної агресії російської федерації, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з перебуванням в умовах постійного психологічного напруження та екстремальності. Виконання дослідження відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-дослідницької роботи «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (№ 0123U104172), а також наукової та науково-технічної діяльності Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного в межах науково-дослідницької роботи «Формування емоційно-вольової стійкості офіцерів засобами тренінгових технологій» (№ 0121U110537) підсилює його значущість.

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

До найбільш значущих наукових результатів А. В. Окаєвич відносимо: вирішення важливого наукового завдання щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах, зокрема висвітлення теоретичних і методичних основ формування у них емоційно-вольової стійкості, обґрунтування педагогічних умов і побудову структурної моделі формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України, розроблення методики використання тренінгових технологій у формуванні емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів ЗСУ під час професійної підготовки.

3 Нові факти, одержані здобувачем.

У результаті наукового пошуку дисертанткою висвітлено сутність понять «емоційно-вольова стійкість», «емоційно-вольова стійкість майбутніх офіцерів» та «тренінгові технології формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів»; обґрунтовано науково-методичні засади її формування у процесі професійної підготовки курсантів; запропоновано педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах.

4 Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій А. В. Окаєвич, а також оптимальний період проведення дослідження – з 2020 по 2024 рр. – дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, а також про те, що здобувачка на належному рівні володіє теорією проблеми і методами наукового дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася у чотири етапи (теоретичний, констатувальний, формувальний та результативно-аналітичний) протягом 2020–2024 рр. на базі Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. У педагогічному експерименті брали участь 118 курсантів третього і четвертого року навчання

зі спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)» освітньо-професійної програми «МПЗ в частинах, на кораблях (за видами ЗС)».

Науково-педагогічну цінність дисертаційного дослідження А. В. Окаєвич становлять вперше обґрунтовані педагогічні умови і побудована структурна модель формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України та розроблене науково-методичне забезпечення цього процесу.

Ретельне вивчення наукової літератури (328 найменувань, із них 41 – іноземними мовами), виконане здобувачкою, дало їй змогу достатньо переконливо висвітлити: сутність ключових понять дослідження («емоційно-вольова стійкість», «емоційно-вольова стійкість майбутніх офіцерів», «тренінгові технології формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів» та ін.), особливості змісту і структури емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів, визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні її сформованості у курсантів, а також обґрунтувати педагогічні умови та побудувати структурну модель формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів ЗСУ та підготувати відповідні навчально-методичні матеріали.

Не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації, які опираються на новітні досягнення в галузі філософії, загальної та військової педагогіки, психології, теорії і методики професійної освіти, а також положення системного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного та контекстного підходів. Серед обраних дисертанткою методів наукового дослідження найбільш продуктивними, на наш погляд, були: систематизація, порівняння, співставлення, які дали змогу уточнити зміст та характеристики емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів Збройних сил України, визначити її структуру, критерії, показники та рівні сформованості у курсантів; педагогічне моделювання, що уможливило обґрунтування методичних та теоретичних основ побудови структурної моделі формування емоційно-вольової стійкості у курсантів в процесі професійної підготовки у вищих військових навчальних закладах; педагогічний експеримент, внаслідок якого доведено дієвість запропонованих інновацій. Відзначимо також комплекс методик для діагностики рівня сформованості ЕВС майбутніх офіцерів за усіма критеріями та аргументоване обґрунтування їх застосування під час експерименту (с. 176–180).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» (м. Одеса), Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів),

Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ), Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (м. Харків), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль), що підтверджують відповідні документи, подані в Додатку Ж.

Апробація результатів наукового дослідження А. В. Окаєвич є також достатньою та підтверджується відповідною кількістю публікацій у вітчизняних і зарубіжних наукових виданнях (36 найменувань) та участю здобувачки у 25 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Дисертація А. В. Окаєвич має практичну значущість, зумовлену тим, що одержані здобувачкою результати є достатньо обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в систему професійної підготовки майбутніх офіцерів Збройних сил України.

А. В. Окаєвич розробила і впровадила у практику професійної підготовки майбутніх офіцерів навчально-методичні матеріали: авторську тренінгову програму «Емоційно-вольова стійкість майбутнього офіцера», навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Тренінгові технології у навчанні та вихованні військовослужбовців»; «Основи військової педагогіки (у таблицях, схемах, діаграмах, світлинах)»; «Теорія та методика військово-педагогічного процесу»; «Основи психологічного консультування військовослужбовців». Також заслуговує на увагу вдосконалення здобувачкою методики організації професійної практичної підготовки курсантів під час польових виходів, відображене в курсах: «Курс психологічної підготовки та тактична медицина», «Курс формування команди», «Розвиток військового лідерства» та «Курс антистресової підготовки особового складу».

Слід наголосити, що рецензована праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої для професійної педагогіки дослідницької проблеми, що стосується вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ шляхом формування у них емоційно-вольової стійкості. Її результати дають підстави вважати дослідження істотним підґрунтям для практичного вдосконалення освітнього процесу у профільних закладах вищої освіти з урахуванням європейських та світових тенденцій.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Отримані здобувачкою результати дослідження рекомендується використовувати під час організації освітнього процесу у вищих військових

навчальних закладах, а також для розроблення концепцій професійної підготовки курсантів, підготовки навчальних програм і навчально-методичних матеріалів, монографій, підручників, навчально-методичних посібників, виконання курсових робіт, проведення науково-методичних семінарів та занять у системі післядипломної військової освіти.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Цілком виправданою є структура дисертації, яка охоплює анотації українською й англійською мовами, вступ, три розділи, пов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки, і відповідає меті дослідження та поставленим завданням. Зміст дисертації достатньою мірою розкриває її ключові аспекти.

Науковий апарат виконаної роботи чітко й коректно визначений. У вступі спостерігається відповідність об'єкта, предмета, мети і гіпотези дослідження задекларованій темі, а також висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Вибір комплексу методів наукового дослідження, на нашу думку, загалом адекватний визначеним завданням, тут суголосно поєднуються теоретичні, емпіричні та методи математичної статистики.

Як показує аналіз *першого розділу «Формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах як педагогічна проблема»*, теоретична частина виконаної роботи заслуговує на позитивну оцінку. Сумлінне опрацювання наукової літератури з проблеми дослідження дало можливість здобувачці охарактеризувати теоретичні основи та сучасний стан дослідження проблеми формування емоційно-вольової стійкості фахівців у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній літературі; сутність та структуру емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів Збройних Сил України та виявити особливості її формування в курсантів під час професійної підготовки у вищих військових навчальних закладах.

Зокрема привертає увагу звернення дисертантки до філософських праць, суголосних за проблематикою, фокусування уваги на аналізі положень, що стосуються ключових понять дисертації (емоції, воля, стійкість, емоційно-вольова стійкість), їх взаємозумовленості у структурі особистості та впливу на її дії (підрозд. 1.1). Аналізуючи різні підходи науковців до трактування цих понять, а також понять «емоційна стійкість» та вольова стійкість» (підрозд. 1.2), авторка на основі обґрунтованих висновків та узагальнень сформулювала власне визначення емоційно-вольової стійкості

майбутніх офіцерів як інтегративної властивості особистості, що формується в процесі військово-професійної підготовки в спеціально створеному освітньому середовищі ВВНЗ, належний рівень сформованості якої забезпечує успішне виконання навчальних та службово-бойових завдань в умовах впливу психотравмувальних чинників. Розглядаючи досліджувану властивість як складне системне утворення психіки особистості, А. В. Окаєвич виокремлює в її структурі мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти, інтегровані прояви яких забезпечують тривалу здатність майбутнього офіцера ЗСУ до успішної професійної діяльності в екстремальних умовах, та подає їх розгорнуті характеристики.

Ретельний аналіз нормативних документів органів військового управління щодо професійної підготовки майбутніх офіцерів та керівних документів у сфері організації вищої військової освіти, а також обґрунтована екстраполяція цих положень на проблематику власного дослідження дали можливість дисертантці визначити особливості формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (підрозділ 1.3), серед яких привертають увагу: створення умов для формування та подальшого розвитку психологічної готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням в умовах службової та бойової діяльності, складовою якої є ЕВС; врахування специфіки військово-професійної діяльності під час формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів; поєднання в освітньому процесі ВВНЗ України людиноцентрованості відповідно до принципів та стандартів держав – членів НАТО й досвіду ведення російсько-української війни; спрямування професійної підготовки курсантів на розвиток опорних якостей, які забезпечать формування їхньої емоційно-вольової стійкості.

Методологічною основою вдосконалення освітнього процесу у ВВНЗ шляхом формування у майбутніх офіцерів емоційно-вольової стійкості визначено системний, компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний та контекстний підходи. На обґрунтовану думку авторки, системний підхід забезпечує об'єктивність вивчення сутності формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів як цілісного процесу; компетентнісний підхід спрямований на удосконалення організації та управління професійною підготовкою майбутніх офіцерів для формування в них необхідного комплексу професійних компетентностей; цінність суб'єктно-діялісного підходу у формуванні емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів полягає в удосконаленні їхніх професійно важливих якостей через набуття досвіду розв'язання актуальних проблем військової служби та бойової діяльності як провідного суб'єкта військово-професійної взаємодії;

використання контекстного підходу під час побудови в освітньому процесі ВВНЗ сприяє розвитку готовності курсантів до ефективного виконання посадових обов'язків та виявлення емоційно-вольової стійкості під час вирішення службових та бойових завдань.

У другому розділі «Педагогічні умови та структурна модель формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів практичними методами підготовки» представлено діагностичний апарат щодо виявлення рівнів сформованості досліджуваної властивості у майбутніх офіцерів, викладене власне бачення шляхів вирішення науково-педагогічної проблеми через створення відповідних педагогічних умов та побудови структурної моделі формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України у ВВНЗ, а також запропоновано шляхи використання тренінгових технологій у формуванні емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів під час професійної підготовки.

Визначений здобувачкою критеріальний апарат є належним чином структурованим і обґрунтованим із позицій урахування умов та особливостей професійної підготовки офіцерів у ВВНЗ (підрозд. 2.1). Запропоновані критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-практичний та діяльнісно-оцінний) супроводжуються чіткою характеристикою за показниками (с. 106–108), які, на нашу думку, цілком відображають зміст компонентів емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ та дають змогу слушно визначити рівні її сформованості у курсантів (низький, середній, достатній), детальний опис яких подано на с. 108–113 та відображено в таблиці 2.1.

Педагогічні умови А. В. Окаєвич розглядає як сукупність чинників, що поєднують нормативну базу, навчально-методичне забезпечення, налагоджену взаємодію учасників освітнього процесу, відповідні форми, методи та технологію навчання, реалізація яких забезпечує формування у курсантів професійних якостей та компетентностей, достатніх для реалізації професійних функцій. Авторка обґрунтовує такі педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ: стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями й вміннями; розвиток професійної суб'єктності майбутніх офіцерів та формування культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ВВНЗ; упровадження тренінгових технологій формування ЕВС майбутніх офіцерів (підрозд. 2.2). Реалізація першої педагогічної умови передбачає усвідомлення курсантами особливостей професії офіцера, підвищення рівня їхньої вмотивованості до опанування знань й вмінь, необхідних для успішної військово-професійної діяльності та ефективного виконання функціональних обов'язків; упровадження другої

педагогічної умови сприяє розвитку професійно важливих якостей курсантів, задоволенню їхніх запитів та потреб через залучення до квазіпрофесійної діяльності та процесу вироблення управлінських рішень під час військово-професійної діяльності; третя педагогічна умова забезпечує розвиток емоційної та вольової сфер курсантів, розкриття індивідуальних особливостей кожного, вивчення внутрішньогрупових процесів та їх динаміки, сприяє набуттю комунікативних навичок та умінь формування та розвитку особистої емоційно-вольової стійкості на когнітивному та емоційному рівнях.

Для ефективного впровадження обґрунтованих педагогічних умов побудована структурна модель формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ (рис. 2.1), яка відображає логічну послідовність їх реалізації в освітньому процесі ВВНЗ (підрозд. 2.3).

Родзинкою методики формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ, запропонованої А. В. Окаєвич, є використання під час їхньої професійної підготовки тренінгових технологій як альтернативи ustalеним формам освітнього процесу (підрозд. 2.4). Авторка переконливо доводить, що це уможливить розкриття індивідуального потенціалу курсантів та підвищення рівня їхньої готовності до ухвалення самостійних рішень в екстремальних умовах бойових дій, оскільки комплексно впливає на поглиблення знань та розвиток умінь, навичок, а також цінностей та настанов майбутніх офіцерів шляхом поєднання теорії з практикою під впливом стрес-чинників у змодельованих ситуаціях навчального або службового (бойового) спрямування. Дисертантка детально описує методику використання різноманітних тренінгів на кожному з етапів формування ЕВС із зазначенням відповідної дисципліни, врахуванням особливостей аудиторних та польових занять, наведенням прикладів пропонованих вправ. На особливу увагу заслуговує авторська тренінгова програма «Емоційно-вольова стійкість майбутнього офіцера», що передбачає як аудиторні заняття, так і використання польової навчально-матеріальної бази – полігону.

У третьому розділі «Практичні шляхи формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України практичними методами підготовки» висвітлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту, проаналізовано й узагальнено його результати.

Слід зазначити, що з'ясування стану сформованості емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ відбувалося відповідно до визначених критеріїв та їх показників. Варто наголосити, що для комплексної діагностики сформованості кожного компонента досліджуваної якості

здобувачка використала комплекс слушно підібраних психодіагностичних методик, поданих в таблицях 3.1, 3.2, 3.4., та в Додатках.

Результати дослідження стану сформованості емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ за всіма визначеними критеріями вказали на їх достатню однорідність, що підтвердило необхідність пошуку в освітньому процесі ВВНЗ резервів для вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів, зокрема у напрямі формування у них цієї властивості. Для вирішення цієї проблеми запропоновані педагогічні умови і відповідна методика у підрозділах 2.2– 2.4.

Формувальний етап експериментального дослідження полягав у впровадженні запропонованих педагогічних інновацій з метою перевірки гіпотези про доцільність та необхідність реалізації в освітньому процесі вищого військового навчального закладу обґрунтованих педагогічних умов за допомогою практичних методів підготовки, зокрема через використання навчальних тренінгів. Узагальнені показники сформованості емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів подано в таблиці 3.10.

Аналіз кінцевих результатів експериментальної роботи показав, що в експериментальних групах виявлено значущу позитивну динаміку сформованості емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів за всіма показниками. Вірогідність отриманих результатів експериментально-дослідної роботи доведено шляхом використання методів математичної статистики через обчислення дисперсій для визначення F-критерію, що свідчить про ефективність обґрунтованих педагогічних умов.

Якісні зміни у формуванні в курсантів емоційно-вольової стійкості за всіма критеріями досягнуто і завдяки системному використанню розробленого авторкою науково-методичного забезпечення цього процесу.

Висновки до розділів та загальні висновки в цілому відображають зміст та результати дослідницької діяльності, узгоджуються із завданнями дослідження, є логічними та обґрунтованими.

Повний обсяг дисертації становить 318 сторінок, обсяг основного тексту складає 174 сторінки, що відповідає вимогам МОН України. 18 таблиць та 6 рисунків в основному тексті, 8 додатків унаочнюють виконання завдань роботи.

Аналіз змісту дисертації дає підстави для висновку про те, що поставлені завдання розв'язано, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Поряд із переконливими позитивами опонованої наукової праці відзначимо деякі положення, які мають дискусійний характер, а також висловимо окремі побажання:

1. Більш логічним нам видається віднесення визначення компонентів емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних Сил України до першого завдання, натомість воно подано у другому завданні, де йдеться про діагностичний апарат.

2. Оскільки ключовим поняттям дисертації є емоційно-вольова стійкість, то в підрозділі 1.1 доцільно було б приділити більше уваги саме емоційно-вольовим якостям майбутніх офіцерів ЗСУ.

3. Дисертація значно б виграла за умов висвітлення зарубіжного досвіду підготовки офіцерів збройних сил у контексті досліджуваної проблематики.

4. У побудованій моделі (підрозд. 2.3) виокремлено діяльнісний блок, в якому подано етапи формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Детальна їх характеристика викладена у третьому розділі дисертації. На нашу думку, для кращого відображення цього процесу у моделі варто було б коротко окреслити їх зміст.

5. Висновки до розділів та загальні висновки можна було викласти більш креативно та компактно.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертації А. В. Окаєвич і можуть бути приводом для наукової дискусії.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні положення дисертації А. В. Окаєвич відображено у 36 публікаціях (28 – одноосібні), серед яких: 3 навчально-методичні посібники, 1 публікація в зарубіжному виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз даних «Scopus», 7 наукових статей у виданнях, внесених до переліку фахових видань України категорії «Б», 22 публікації – у збірниках матеріалів конференцій та інших наукових виданнях, 3 праці, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Отже, здобувачка дотримала вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1112 від 17.10.2012 р. щодо опублікування результатів дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

10. Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації й фальсифікації) та некоректно оформлених текстових запозичень чи будь-яких ознак неправомірного використання матеріалів інших авторів без зазначення їхнього авторства не виявлено. По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені у ній, отримані авторкою особисто.

11. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження А. В. Окаєвич «Педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних сил України» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка Окаєвич Анастасія Валеріївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

Професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності,
доктор педагогічних наук, професор

Лариса РУДЕНКО

